

Barbara Ewa Gronostajska*

PIĘKNY OGRÓD W MIESZKANIU

BEAUTIFUL GARDEN IN THE HOUSE

In recent years more care about green places can be observed, what decides about beauty of buildings. The outer and inner green places are present in architecture environment. In this paper interesting examples with inviting plants into the apartments as a green rooms are showed. Green rooms as a living picture with changing colors and shapes, increase the quality of life.

Człowiekowi od wieków środowisko naturalne było niezbędne do życia. Mogło go wyżywić, a także zaspokajać wyższe potrzeby: piękne widoki, wypoczynek, sport. Zieleń jest jednym z jego elementów i posiada wyjątkowe znaczenie w kształtowaniu przestrzeni. W odróżnieniu od innych obiektów materialnych kształtujących przestrzeń, zieleń cechuje większa zmienność w czasie, przekształcanie się o charakterze ciągłym. Zieleń stanowi podstawowe tworzywo, jakie powinno być uwzględniane w projektowaniu architektonicznym i urbanistycznym. Tworzywo, które w dużym stopniu dodaje urody projektowanemu obiektowi. Wiele jest przykładów pokazujących jak obiekty brzydkie, źle zaprojektowane architektonicznie i urbanistycznie nabierają piękna poprzez wprowadzenie zieleni. Dlatego zieleń pełni niezmiernie ważną rolę przy projektowaniu. Jest częścią architektury i w dużym stopniu wpływa na jej urodę. Zieleń w architekturze możemy podzielić na tę zewnętrzną: ogrody, elementy elewacji z pnączami oraz wewnętrzną ściśle powiązaną z wnętrzem, jak np. przeszklone oranżerie, ogrody zimowe.

Mieszkanie wśród orzeźwiającej zieleni było szczególnie cenione w upalnych miastach Starożytnego Wschodu, zwłaszcza tam gdzie długie okresy suszy utrudniały utrzymanie roślinności. Dla wielu współczesnych mieszkańców miast ideałem zamieszkania jest mieszkanie na wsi czyli „to live in the country”. Większość, z różnych względów, nie może sobie na

to pozwolić stąd coraz popularniejsze staje się rozszerzenie programu funkcjonalnego mieszkania o ogród zimowy (zielona izba).

Zielona izba jako przeszklona część budynku (mieszkania) stanowi odwieczne dążenie ludzi do wolności, do życia bez określonych ram, otwarcia się na naturę. O „szklanych domach” pisał na początku tego wieku Stefan Żeromski. „Szklane domy” przedstawiają utopijną wizję dobrobytu i poprawy warunków życia, według której domy ze szkła miały być piękne, czyste, a zimą ciepłe i przytulne.

Historia architektury zna wiele rozwiązań pięknych szklanych domów m.in. dom wypoczynku weekendowego Forsworth House, zaprojektowany przez Mies van der Rohe w latach 1945–1950. Całkowicie przeszklony i położony w lesie. Idea budowania takich domów miała jednak ograniczoną przyszłość. Budowane były w specyficznych warunkach, w terenie nie zabudowanym. Dlatego rozwinęła się idea budowania tylko częściowo przeszklonych domów (zielone izby, cieplarnie, oranżerie). Stała się ona już zaakceptowaną częścią współczesnej architektury. Chociaż przyglądając się współczesnemu budownictwu mieszkaniowemu – wielka płyta, blokowiska – można mieć poważne wątpliwości. Dla wielu ludzi „szklane domy” są dalej marzeniem o lepszym życiu, w pięknym, zielonym otoczeniu, a przecież niewiele trzeba by marzenia te zrealizować np. poprzez wprowadzenie zielonej izby.

* Gronostajska Barbara, dr inż. arch., Politechnika Wroclawska, Katedra Projektowania Architektury Mieszkaniaowej.

Ogród zimowy – inaczej zwany również *oranżerią*, *werandą słoneczną*, *zieloną izbą* lub *szklarnią* – jest we współczesnej architekturze podstawowym przykładem rozwiązania, które łączy ze sobą piękno z praktycznym zastosowaniem poprzez bierne wykorzystanie promieniowania słonecznego. Mimo iż był popularny już pod koniec XIX wieku, to jego walory energetyczne i termiczne doceniono dopiero w latach 80-tych wieku XX. Renesans, który obecnie przeżywa, spowodowany jest wzrostem świadomości ekologicznej. O jego rozwoju zadecydowały również przemiany, jakie dokonały się w zakresie nowych technologii i techniki budowy. Ze względu na wiele elementów wchodzących w skład oranżerii, różnorodność rozwiązań i konstrukcji, zaprojektowanie i wykonanie przydomowego ogrodu zimowego (zielonej izby) jest, powiedzmy otwarcie, bardzo trudne.

Zielona izba może pełnić różne funkcje i przybierać wiele form, jej rozmiary mogą być zarówno małe jak i ogromne, obejmujące cały ogród.

Pomimo że struktura zielonej izby jest głównie przezroczysta, to jednak umożliwia zastosowanie innego podziału przestrzeni mieszkalnej w stosunku do otoczenia. Dlatego ważnym elementem jest analiza oddziaływania zielonej izby na jej otoczenie i formę.

Zielona izba może być projektowany od podstaw wraz z budynkiem i stanowić nierozłączny jego element. Jest to najkorzystniejsze rozwiązanie ze względu na dowolne usytuowanie planowanego ogrodu zimowego. Innym rozwiązaniem jest dobudowanie konstrukcji ogrodu zimowego do budynku już istniejącego. Ograniczeniem w tym przypadku może być brak możliwości dowolnego i jak najbardziej efektywnego umieszczenia ogrodu względem budynku. Częstym rozwiązaniem stosowanym w budynkach wielorodzinnych jest zaadoptowanie istniejących balkonów lub loggi. Rozwiązanie takie wymaga specjalnej konstrukcji umożliwiającej przesuw tafli szklanych (np. w celu ich umycia), zaopatrzenie go w elementy

grzewcze oraz rolety ograniczające częściowo lub całkowicie dostęp światła

Uwzględnienie aspektów plastycznych, architektonicznych i mikroklimatycznych zielonej izby zapewnia wielorakość jej rozwiązań. Obejmuje ona orientację i nastonecznienie zielonej izby, sposoby sprzężenia jej z mieszkaniem oraz rozwiązania samej zielonej izby określane najczęściej planem geometrycznym lub swobodnym.

Przed przystąpieniem do planowania ogrodu zimowego należy określić jego rolę – czy będzie to miejsce rekreacyjne, czy będzie to dodatkowy salon, pokój pracy (warsztat malarski) czy też dodatkowe pomieszczenie recepcyjno-biznesowe. W każdym przypadku konieczna będzie inna aranżacja wnętrza i niejednokrotnie musi to być uwzględnione w samej konstrukcji. Rodzaj aranżacji zależy od konceptu architekta, powierzchni i kubatury pomieszczenia, zainteresowań, potrzeb, pomysłowości i możliwości finansowych użytkowników. Niezależnie od typu konstrukcji i przeznaczenia projekt zielonej izby powinien uwzględnić zagadnienia energetyczne, funkcjonalne, a także estetyczno-formalne.

Zagadnienia energetyczne związane są ze sprawnością pasywnego systemu pozyskiwania energii słonecznej i wynikają z warunków lokalizacyjnych oraz klimatycznych, które dla zielonej izby określają właściwe miejsce w bryle budynku, a także najkorzystniejszą formę przeszklenia. Przy wyznaczaniu najkorzystniejszego dla ogrodu zimowego miejsca w bryle budynku trzeba uwzględnić otoczenie, ukierunkowanie względem stron świata, przeznaczenie ogrodu zimowego oraz formę budynku [2]. Należy pamiętać, że niezastąpiony jest wpływ promieni słonecznych na rozwój i urodę roślin, które są akumulatorami energii słonecznej gromadząc ją w formie energii chemicznej. Przy niedostatecznym nastonecznieniu szereg roślin nie kwitnie i nie owocuje.

Forma zielonej izby wynikająca z jego usytuowania w bryle budynku może przyjąć dwie konfiguracje: kon-

1. Zielona izba jako pokój dzienny, 2. Zielona izba stanowiąca zakończenie pokoju dziennego, otoczona z zewnątrz zielenią, która przenika do wnętrza, 3. Zielona izba o charakterze ogrodu japońskiego wyposażona w niskie siedliska, 4. Zielona izba jako jadalnia w której ciężkie stare meble kontrastują z lekką przeszkloną konstrukcją, 5. Zielona izba jako miejsce na popołudniową herbatę, 6. Przeszklona oranżeria, bogata w zieleni spełniająca rolę kawiarni, Kopenhaga, 7. Zielona izba jako kuchnia, zastosowanie roślin, żaluzji, drzewa i płytek czyni wnętrze bardzo przyjaznym dla człowieka, 8. Przykład zielonej izby wykorzystywanej jako pracownia malarska, 9. Połączenie zielonej izby z basenem i zielenią ogrodu, 10. Zielona izba stanowiąca strefę wejściową w budynku wolnostojącym, 11. Parterowa zielona izba spełniająca funkcje wiatrotapu

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

taktową (forma otwarta) oraz penetracyjną (forma zamknięta). Omawiając podstawy konstrukcji należy wspomnieć o fakcie, że zielone izby tradycyjnie kojarzą się nieogrzewanym, letnim pomieszczeniem, przeznaczonym do wykorzystania od wiosny do jesieni. Służy on po prostu przedłużeniu sezonu. W okresie zimowym ogród pełni rolę bufora ograniczającego utratę ciepła z budynku. Jednak obecnie stosowane technologie – izolacja termiczna profili, szkło termoizolacyjne oraz izolacje posadzki powodują, że nasze oranżerie stają się powierzchniami mieszkalnymi. Pomieszczeniami, w których, stosując wyjątkowo ekonomiczne sposoby ogrzewania, można pracować, odpoczywać i korzystać z bliskości przyrody przez cały rok.

Zielona izba może spełniać opisane różnorodne funkcje [1, 3]:

– **Zielona izba tworząca pokój dzienny** (*living room*) to najczęściej spotykane rozwiązanie, (il. 1).

Zielona izba przylegająca do pokoju dziennego, stanowiąc jego przedłużenie w kierunku ogrodu, jest jednocześnie łącznikiem między ogrodem a mieszkaniem (il. 2). Izba taka meblowana w lekkie meble drewniane, bambusowe lub wiklinowe tworzy wspaniałe miejsce rekreacji (il.3). Może być zagospodarowana na wiele sposobów z wprowadzeniem różnorodnej roślinności.

– **Zielona izba jako jadalnia** (*dining room*) to również często spotykane rozwiązanie. Stanowi ona wygodne miejsce do spożywania posiłków, usytuowane przy kuchni, umeblowane w stoły, krzesła bądź fotele (il. 4, 5). Pewną odmianą jest wykorzystanie zielonej izby jako kawiarni (il. 6).

– **Zielona izba jako kuchnia** to rzadko spotykane rozwiązanie. Kuchnia wymaga wielu instalacji, które uniemożliwiają jej przeszklenie konieczne do prawidłowego funkcjonowania zielonej izby (il. 7). Natomiast często stosowanym rozwiązaniem jest wprowadzenie do kuchni okna kwiatowego, bądź usytuowanie obok kuchni użytkowej szklarni, np. z ziołami.

– **Pracownie bardzo chętnie wykorzystywane są jako zielone izby–oranżerie**, będące jednocześnie miejscami pracy. Są one doskonale oświetlone, również z góry, dlatego świetnie spełniają tę funkcję. Szczególnie artyści tacy jak malarze, rzeźbiarze cenią sobie światło wpadające z góry oraz otwarte przestrzenie, które uzyskuje się dzięki przeszkleniu pokoi (il. 8).

– **Zielona izba jest doskonałym miejscem do umieszczenia w niej basenu**. Energia słoneczna wykorzystywana jest do ogrzewania wody w basenie. Baseny dogrzewa się przy użyciu systemów biernych jak również czynnych – kolektory słoneczne. Przeszkłone baseny stanowią wspaniałe miejsce do uprawy egzotycznych roślin. Połączenie ciepła z wilgocią daje szansę na stworzenie w mieszkaniu małej „dżungli”. Takie zielone izby są wykorzystywane przez cały rok do czynnej rekreacji np. do sportów wodnych (il. 9).

– **Zielona izba jako strefa wejściowa** – jest czymś w rodzaju przeszklonego wiatrołapu, buforu dogrzewającego mieszkanie, do którego, można wprowadzić rośliny, które będą stanowiły miły akcent i robiły dobre wrażenie na osoby wchodzące do mieszkania, (il. 10, 11)

Na podstawie opisanych funkcji zielonych izb można wnioskować, że najbardziej korzystnym rozwiązaniem zielonej izby jest wykorzystanie jej jako elementu pokoju dziennego bądź jadalni. Wynika to z faktu, że oba te pomieszczenia są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu mieszkania, najbardziej reprezentacyjne i często użytkowane. Wielkość takich zielonych izb może być na tyle duża, że oprócz poprawy warunków biofizycznych przyczyniają się one do poprawy warunków termicznych mieszkania oraz jego urody.

Również, ze względu na pierwsze wrażenie, jakie odbiera się wchodząc do wnętrza mieszkalnych, korzystne jest rozwiązanie strefy wejściowej w formie zielonej izby. Przy rozwiązywaniu takich stref wejścio-

wych istnieje pewna niedogodność związana z ich orientacją. Rzadko umieszczane są one od południa i dlatego mogą w nich być uprawiane tylko pewne gatunki roślin.

W dalszej kolejności należy łączyć zielone izby z pracowniami dla takich zawodów jak: malarze, rzeźbiarze, architekci, projektanci, gdzie wymagane jest dobre oświetlenie, ponieważ dotyczy to stosunkowo wąskiego grona ludzi.

Również wartościowym rozwiązaniem są kryte baseny w formie zielonych izb, które w klimacie Dolnego Śląska są bardzo pożądane przy domkach jednorodzinnych, lecz rzadko budowane ze względów ekonomicznych.

W ostatnich latach wraz ze zwiększającym się zanieczyszczeniem środowiska wzrosło zainteresowanie tzw. domami ekologicznymi (bioklimatycznymi), które zaopatrzone w odpowiednie instalacje oraz zielone izby mają się przyczynić do poprawy środowiska mieszkalnego. Powstaje wiele eksperymentalnych domów oraz organizuje się konkursy, których celem jest rozwiązanie problemu domu samowystarczalnego energetycznie z odpowiednimi walorami mikroklimatycznymi. Dom taki powinien być przyjazny człowiekowi, poprawiać powinien środowisko naturalne i otoczenie.

Jednym z takich pierwszych domów jest eksperymentalny, wielorodzinny budynek ekologiczny Oekohaus zbudowany w Berlinie w latach 1988–90 wg. projektu Frei Otta. Do budowy wykorzystane zostały zdrowe materiały ekologiczne, zmniejszono

zużycie energii poprzez odzyskiwanie ciepła ze zużytej wody oraz użytkowej wody dzięki zastosowaniu zbiorników wody deszczowej, porośnięte tarasy oraz rośliny przybliżają mieszkańcom środowisko naturalne oraz oczyszczają powietrze [4].

Interesującym rozwiązaniem jest również domogród Hundertwasserhaus, autorstwa F. Stowassera, wybudowany w Wiedniu, w którym aby przybliżyć mieszkańców do warunków naturalnych nie tylko na każdym kroku spotyka się rośliny, krzewy i drzewa, ale nawet podłogi nie są usytuowane w poziomie lecz wznoszą się i opadają przypominając nierówności naturalnych ścieżek, stanowi on również dużą atrakcję dla turystów.

W budynkach wielorodzinnych zielona izba może przybierać formę różnego rodzaju wykuszy, ciągnących się przez parę kondygnacji, bądź sporadycznie w wybranych fragmentach elewacji. Takie rozwiązania najczęściej spotyka się w budynkach wielorodzinnych w centrach miast, gdzie zbudowanie dużej zielonej izby stanowi problem ze względu na zajmowaną przez nią powierzchnię. Jak gruntownie można zmienić monotonną elewację budynków z wielkiej płyty nadając jej humanitarny wyraz oraz poprawić jakość życia poprzez wprowadzenie zielonej izb.

Współcześnie projektowane zielone izby najczęściej mają formę prostą, podziały są poziome i pionowe bez zdobień. Spotyka się jednak również zielone izby o bardziej wyszukanej architekturze, szczególnie gdy dobudowane są do XIX-wiecznych budynków.

BIBLIOGRAFIA

Cliff S. Tressider J., *Living dunder glass*, Thames and Hudson Ltd., London 1986.
Crowlay J., *Practical passive solar design*, Mc Graw-Hill Book Company, New York 1984.

Franz J., Hanke S., *Winter Garten*, Falken, Freiburg 1993.
Guettler P., Schultz J., *Brandenburgein Architekturfuehrer*, Berlin 1990.

